Ժ.Գ. ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 39 ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, 1899 27 ՃԼՄԱԶԻՒԼ ԱԽԸՐ, 1317 20 ԹԸՇՐԻՆԻ Է.ՎԷԼԷԼ, 1315 1 ՆՈԵ. 1899 (Ն. Տ.)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆԽԻԿ

Պոլսոյ համար { Տարեկան 70 դրշ. Վեցամսեայ 35 „

Գաւառներու համար { Տարեկան 90 „ Վեցամսեայ 45 „ Եռամսեայ 23 „

Արտասահման { Տարեկան 23 Ֆր. Վեցամսեայ 12 „

Նամակ կամ ոեւէ գրութիւն պէտք է ուղղել Տնօրինութեան:

ԶԱՐԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

«زاغك» ارمنیجه یومی وسیاسی غزته‌سی
مطبعه و اداره‌خانه‌سی
غلطه‌ده حمدی پاشا خان

Կ. ՊՈԼԻՍ, Գալաթիա, Համտի-բաշա խան

Rédaction du Journal Arménien „DZAGHIK“ Galata, Pérchémbé-Bazar Hamdi-Pacha Han

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ Ռ. ՍԱԳԱԵԱՆ — 10 ՓԱՐԱ — ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ Ղ. ԲՈԼԱՏ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Թէեւ երբեմն լրագիրներու մէջ կը լսուի թէ ընթերցասիրութիւնը բաւական զարգացած է Հայ ժողովրդի ամէն խաւերու մէջ, սակայն ցաւալի է խոստովանիլ թէ տակաւին շատ քիչ ճաշակ արթնցած է ընթերցման համար՝ բաղդատմամբ արեւմտեան ազգերու։ Փոքրիկ վիճակագրութեան մը նայելով Հայերու այսինքն կարդալ գրել գիտցողներու քանի հինգ անհատէն հազիւ մէկ հատը օրաթերի կամ պարբերական հանդէսի բաժանորդ գրուած է, թէեւ շատեր թերեւս կը կարդան այլ եւ այլ միջոցներով։ Տակաւին արթնցած չէ այս զգացումը թէ ընթերցումը, ինչպէս անհատներու, նոյնպէս ժողովրդի մը եւ ազգի մը լուսաւորութեան եւ յառաջդիմութեան յայտարար նշանն է եւ ո՛րչափ ընթեռնելի գրքերու եւ թերթերու պակասն զգացուի, այնչափ կը նշանակէ թէ ազգի մը յառաջադիմութեան միջոցները կը պակսին։

Մեր դասախօսներու ստուար մէկ մասը գրքերու համար դարակ մը իսկ չունի եւ ո՛չ ալ գիրք։ Եթէ կան անպիսիներ որ գիրք ունենք, կ'ըսեն, հազիւ տասը քսան կոր գիրք ունին եւ մէկ թերթի բաժանորդ են։ Մեր վաճառականներէն մինակ քիչերը օրուան զբաղումներէն ետք, մէկ երկու ժամ գիրք կամ թերթ կը կարդան, մանաւանդ գաւառներու մէջ։ Իսկապէս դասը գրեթէ բնաւ չի կարդար (անշուշտ բացառութիւնները յարգելով)։ Մեր երկրագործներն որոնք գեղացի են, կարդալու թէեւ փափաք ունին եւ լրագիրները ձեռքէ ձեռք կը քաշեն՝ խապրիներ առնելու համար, սակայն դժբախտաբար քիչեր կարդալ գիտեն եւ կը կարօտին կարդացողներու։ Ասկէց քանի մը տարի առաջ, բարեկամներէս մէկը տեղական հին օրաթերթի մը գործակալ էր եւ իր միջոցով երեսուն օրինակ կուգար։ Ասոնցմէ մինակ հինգը քաղքցի եւ քսանը հինգը գեղացիներ էին, որոնցմէ ոմանք կարդալ իսկ չէին գիտեր եւ ուրիշներու կը կարդացնէին ու իրենք մտիկ կ'ընէին։ Թո՛ղ ականջնին խօսի մեր քաղքցի կարդացող երիտասարդներուն, դասատուներուն, հարուստ վաճառականներուն։ Ուրախալի է ըսել թէ ներկայ սերունդն առհասարակ երբ թերթ մը կամ գիրք մը ձեռք առնէ, կրնայ կարդալ ու պարզ բաներ հասկնալ։ Եթէ դէթ քննադատելու եւ կշռելու ոգին կը պակսի որ ամէնէն կարեւորն է, բայց հետ զհետ կը վարժուի ասոր չարունակ կարդացող մը։

Մեր երիտասարդութիւնը առ մասին շատ անփոյթ կը դտնուի եւ ճիշտ առ բանն էր որ մտքից դիս՝ առաջարկս ընելու մեր բաժանորդակիցներուն. թերեւս առ օգտակար պիտի ըլլայ իր կարգին։

Գրեթէ սովորութիւն դարձած է միշտ մեր մէջ պատրաստը հիւրընկալել, թուքերէն առածին համեմատ հաղբա գոռ-ֆաշը։

Մեծ ու պզտիկ քաղաքներու մէջ, երբ թղթարկը կուգայ եւ քանի մը թերթեր կ'առնուին բաժանորդագիրներու կողմէ, խուռներամ ամբոխ մը կը հաւաքուի կրպակը կամ տեղեակը եւ կ'ուզէ լրագիրները կարդալ։ Բաժանորդները խաթեր համար իր բաղձանքին, զպրոցի ընկերին, վաճառատան սիրոյ բոլորին ալ փափաքը մաս առ մաս կը գոհացնէ, կարեւորագոյնին հիմայ, կարեւորին սրտ մը եւ նուազ կարեւորին վաղը տալով։ Եւ ինչ ընէ, այնպէս ընել կը պարտաւորի շատ անգամ, երբ կը տեսնէ թէ կրպակին տէրը որ տարեկան քանի մը հարիւր ոսկի կը շահի եւ մէկ ոսկի չի տար լրագրի ու կուշտ ոսկի շահող դրագրին քսակէն կարդալ լրագիրը, ասոր դիմողներ բոլորն ալ թերթը ձրի կարդալու կը վարժուին, եւ եթէ պարագան գայ, կը զլանան դրամով թերթ կարդալ։ Ճիշտ առ բանը կը պատահի հոս գրքերու համար ալ։ Այս յոռի սովորութեամբ արգելք կ'ըլլան շատ անգամ գրքերու եւ թերթերու աւելի ծաւալման։ Ուրեմն ինչ ընելու է այս սովորութեան առաջքն առնելու համար։ Կ'առաջարկեմ. գաւառներու մէջ երբ բաժանորդներ իրենց թերթերը կ'ստանան, խնայեն ամէն անոնց որ տարին տասներկու ամիս ձրի կը կարդան, եւ փոխարէն տան անոնց որոնք կարդալու փափաք իսկ չեն յայտներ։ Առաջին դասը որ ընթերցման համը առած է ձրի կարդալէն, զրկուելով պիտի սիրասիրի ինք բաժանորդ գրուիլ, իսկ երկրորդ դասը որ կարդալու համը առած չէ, իր ճաշակը պիտի արթննայ եւ ասպէս թերթերու եւ գրքերու ծաւալը պիտի ընդարձակի։

Սակայն մէկը կ'առարկէ թէ թերթի մը բաժանորդ գրուելու չափ կարողութիւն չունի։ Լաւ, բայց երբ քանի մը անձեր իրարու հետ միանան եւ հինգ հինգ, տասնական գրուշ տան, կրնան քանի մը թերթ բերել եւ կարդալ որ թէ՛ ձրի չըլլար եւ թէ՛ աժան կ'ըլլայ, որով ամէն տեղ ընթերցասէրներու ընկերութիւններ կը կազմուին։ Եւ արդէն քանի մը զրվճարել բան մը չէ, կրնան դիւրութեամբ աւելցնել իրենց առօրեայ ծխելու ու կոնծելու աւելորդ ծախքերէն որ թէ՛ բարոյականի եւ թէ՛ նիւթականի ծանր վնասներ առաջ կը բերէ։

Անառողջի ներքին քաղաքներու մանաւանդ գեղերու մէջ զպրոցներ կան որ տարիներով մէկ թերթի երես չեն տեսներ։ Շիտակը ցաւալի է, սակայն իրողութիւն է։ Այսպիսիներ շատ տեսած եմ, երբ այցելած եմ գեղական զպրոցներ, ճամբորդութիւններուս մէջողցին։ Խեղճ աղաք քանի մը Վենետիկեան Սաղմոս ու Աւետարաններէ զատ, ուրիշ բան չունին ձեռքերնին եւ անոնց վրայ կ'ընեն իրենց ընթերցանութեան վարժութիւնը։ Թէեւ վերջերս նոր սկզբնական դասագիրքերու ցանցառ թիւ մը կը տեսնուի, բայց զարդացման միջոց չկայ, կատարեալ գործուած ընթերցարաններ չկան, թշուառ մտքերը ճնշուած բանտուած են «Սաղմոսի» խրթին գրաբառի հատարներուն մէջ եւ «Գործք առաքելոցի» անելանելի զէթ իրենց համար՝ բաւական մէջ։

Ասկէց քանի մը օր առաջ գեղացի աղայ մը ինձի լալով պատմեց թէ սէթ տարի է ի վեր Սուրբ գիրք կը կարդայ ընթերցանութիւն սովրելու համար եւ կ'ըսէ տ'ալ ձանձրացայ ու փախայ գպրոցէն ու գեղէն՝ նոր բան սովրելու համար։ Այս բանը կը դարմանուի, եթէ մեր դասատուներ ուշեն գործադրել։ Աշակերտներ ամենայն սիրով պատրաստ են՝ մէկ երկու դրուշ վճարել լրագրի համար։ Ենթադրենք թէ գպրոցի մը մէջ հարիւր աշակերտ կայ, երբ երեկոյթ դահեկան տան, երկու հարիւր դրուշ կ'ընէ որով քանի մը լրագիր կուգայ, եւ լրագրի ընթերցումը տան անդամ աւելի օգտակար կ'ըլլայ իրենց «Սաղմոսէն» ու «Գործք առաքելոցէն»։ Աշակերտը կարդալով աշխարհարար, կը վարժուի տեսնուն լեզուի մը, փոխանակ (Լ երով լեցուած էջերու մէջ թափառելու որ վերջերս ընդհանրացած է. . . ։

Սովիկայ անկարելութիւն մը չէ որ կ'առաջարկենք, երբ տակաւին փոքր աշակերտ էի, շատ անդամ մարէս անցուցած եմ եւ յօժար էի քանի մը դահեկան աւելի վճարել։ Այժմ պատեհ ատիթ համարելով հրապարակաւ կը յայտնեմ մտածումս։

Ինչ աւելի լաւ միջոցներ կան գաւառներու մէջ ընթերցումը ծաւալելու, յայտնողներէն շատ գոհ պիտի մնան գաւառացի փոքրամասն ընթերցասէրները։

Մարգուեան Մ. ՀՍԿԱՑ

Ցօդուածագիրներէն կը խնդրուի որ հաճին իրենց գրկած ձեռագիրները թղթին մէկ երեսին վրայ գրել ի դիւրութիւն տպագրութեան։

ՊԶՏԻԿ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

«ԱԼԷՔՍԻՈՒՍ»Ն

Նարնջագոյն փոքրիկ փունջ մը Ե. Դ. Մ.ին մտքի ծաղիկներու, կարդա՛ ու կարդա, չես կշտանար։ Արդէն իբր նմոյշ քանի մը թերթերու մէջ հրատարակուած էր։

Իրաւունքնէ Ինձ՝ էմոսոֆրական. ո՞վ է ըսեր թէ հայ միտքը իր իսկատիպ երկնու

պիրները կարդացէք։ Բարաուղարը կը կարդայ։

—Գնտակները հոս են։ Բերէք։ (Թարգմանին) Բժշկ. անզգեկարդէն կը հասկցուի թէ երեք գնտակներ Ճավիա պէյի եռեւէն անցեր ու մահ պատճառեր են։ Մարդասպանը ինք ըլլալու է։ Շի՛տակ թող ըսէ։

—Ես իմ գործս կը մտածէի, ո՛չ թընամութիւն ունէի եւ ո՛չ ալ զարնելու նը-պատակ։ Ո՞վ զարկաւ չեմ գիտեր։

—Զերբակալուած ատեն կը քալէ՞ր թէ կը վազէր կոր։

—Կը քալէի։

—Մէկուն հետ կռուի բռնուեր է, բէ-վոլվէրն առնելու համար իրարու փոթ-թուեր են։

—Ո՛չ, ոստիկանները բռնեցին դիս եւ ծեծեցին։

—Վկայ Նասիհ պէյը կանչեցէք։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ հարցուց.

—Անունդդ ի՞նչ է։

—Նասիհ։

—Հօրդդո՞ւ անունը։

—Ահմէտ Մուխթար բաշա։

—Տարիքդո՞ւդ։

—38 տարու։

—Ո՞ւր տեղացի է՛ք։

—Դամասկոսցի։

—Ի՞նչով կը զբաղիք։

—Պետական պաշտօնեայ եմ։

—Հիմա ո՞ւր կը բնակիք։

—Մեծ-կղզի։

—Սմբատսանելը կը ճանչնա՞ք։ Զեզի ծառայած է։

—Զինքը Ճավիա պէյի եղբայրենէն կը ճանչնամ։

(Նասիհ պէյ երդում ընելէ ետք՝) Շը. օր Եէնի-Ճամիի նամակատունը գա-ցի, աւանդ մը ունէի տալ, եւ կամուրջ ուղղուեցայ, ճամբան Ճավիա Պէյի հան-դիպեցայ որ դիս իր կառքը հրաւիրեց։ Կառքը նստած պահուս, անգլիէն Եպար-քոսական թարգման Խայրէտտին պէյը ե-կաւ, ասկայն Ճավիա պէյ անոր ըսաւ թէ ուրիշ կառք նստի։ Կառքը ճամբայ ելաւ եւ Կղզիի նաւամատոյցին անդրեսին առջեւ կանգ առաւ։ Իջանք. Ճավիա պէյ վազելու ատիճան արագօրէն կը քալէր եւ երբ սանդրեսէն վար կ'իջնէր հրազէնի մը ձայն առի։ Շուրջս նայեցայ (մարդասպան Հաճի Մուսթաֆան ցոյց տալով) տեսայ որ այս մարդը հրազէնը կը պարպէր։ Մէկ ձեռքովն հրազէնը, իսկ միւսովը Մուսթաֆայի ձեռ-քէն բռնելով, հետը կռուի բռնուեցայ։ մարդասպանը հրազէնը ինծի ուղղեց։ Մէկ գնդակ մը ինծի նշան առած ըլլալու է, որովհետեւ տարատս այրած գոյց քիչ ետքը։ Երկու ձեռքովս հրազէնին փոթ-թուեցայ եւ բերանը վեր դարձուցի։ այս պահուս իրար քաշքշած ատեն, զէնքը ձեռքէն առի։ մարդասպանը սկսաւ վազել մէջերնիս տապ քայլ հեռաւորութիւն կար բէվէլվէրը քաշեցի, կրակ չառաւ։ միւս կողմէ կը պոռայի թէ բռնեցէք մարդաս-պանը։ Տեսայ որ ճերմակ զգեստներ հագ-նող մարդուն մէկը կը հալածէր զայն։ Ոստիկան մը եկաւ եւ ուզեց դիս բռնել։ «Ես մարդասպան չեմ» ըսի, ճերմակ հագ-նող մարդը կամուրջի վրայ դրամ առնող պաշտօնեաներէն ըլլալու է։

—Շատ լաւ, զէնքդ ինչպէս կը բռնէր կոր։

—(Վկան ցոյց տալով) սանկ։

—Ճավիա պէյին եւ ձեր մէջեւ հեռա-ւորութիւն կա՞ր։

—Կար։ Շեղենաւէն հանելու համար երկուքս ալ կը վազէինք։

—Ո՞ր քան մէջտեղ կար ձեր երկուքին մէջեւ։

—Չեմ կրնար ճշդել։

—Մարդասպանը զէնք արձակած պա-հուն, խօսք ո՞ւղղեց։

—Ո՛չ, բան մը չդուրցեց, մինչեւ որ ես հասայ վերջին գնդակը արձակած էր։

—Ճավիա պէյը կը դիմա՞ր։

—Չեմ կրնար ճշդել։

—Ճավիա պէյի նշան առա՞ւ։

—Այո՛։

—Զերբակալուած ատեն մարդասպա-նին քով չմօտեցա՞ր։

—Ոստիկաններ բռնեցին տարին զայն։ քովը չգացի։

—Արագօրէն կ'երթար.—Այո՛։

—Ի՞նչ հագուստ կը կրէր։

—Չեմ կրնար ճշդել։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— (Ընդհ. դատախազին) բացատրելիք կէս մը կա՞յ։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ.—Բէվոլվէրը ձեռ-քէն առնելէն ետքը Մուսթաֆա փախաւ եւ զայն մարդասպան կարծեցին։ Այդ յարձակման պահուն դեռեւն ինկեր է եւ այս պարագային ի՞նչ է եղեր բէվոլվէրը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Զեռքը մնացեր է։

—Յետոյ անոր մօտեցո՞ր է։ Ո՞ւր բրա-ներ է գոյն։

—Պահականոցին առջեւն։

—Եռեւէն կը պոռային թէ բռնեցէք։

—Եռեւէն։

ՆԱԽԻՀ.— Մարդասպանին փախած մի-ջոցին. «բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք» կը պոռայի։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Նասիհ պէյին ինկած եւ բռնուած տեղին միջեւ ո՞րքան հեռա-ւորութիւն կար։

—Չեմ կրնար ճշդել։ 15—20 արշընի չափ կար։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Բէվոլվէրն ի՞նչ եղաւ։

—Դեռին նետեցի, ոստիկաններն եւ ու-րիշներն առին զայն։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ.— Ի՞նչու համար նետեր է։

—Մարդ այդպիսի պարագաներու մէջ խելքը կը կորսնցնէ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ. — Այս յայտարարութիւնը առաջինին բառ առ բառ համաձայն կ'ե-րեւայ։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Բէվոլվէրով եռեւէն նշան առի, բայց կրակ չառաւ, կ'ըսէ, մինչ-դեռ բէվոլվէրին մէջ մէկ գնտակ մը կար։

—Ատոր վրայ ես ալ զարմացայ. կարե-լի է դլանը աւելի դարձաւ ու կրակ չառաւ։

—Ընելէ այս է ձեր վկայութիւնը։

—Այո՛։

ԱՄԲԱՍՏԱՆՆԵԱԼԻՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ. — Նասիհ պէյ կ'ըսէ թէ սանդրեսէն իջած ատեն տեսեր է որ Հաճի Մուսթաֆան ձեռքը զէնք բռնած կրակ կ'ընէ եւ հրա-զէնը առնելով ձեռքէն՝ հետը կռուի բռնուեր է, բայց մարդասպանը ո՞ւր բռներ եւ հետը կռուի բռնուեր է։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (Նասիհ պէյին) Նկարա-գրեցէ՛ք։

—Այս մարդը մեծ կամուրջին վրայ տե-սայ. դէպի պահականոցը գացած պահուն բռնած են զայն։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ. — Առաջին գնտակն արձակուելէն ետք ո՞րքան մէջտեղ անցաւ։

—Ես միայն երկու զէնքի ձայն առի։ Զէնքը արձակուած մէջտեղին լսեցի, տե-սայ։ Բէվոլվէրը բռնեցի։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.—Նասիհ պէյ կ'ըսէ թէ զէնքը դեռին նետեցէն առաջ մարդասպա-նը իրեն ուղղած է զայն եւ տարատին վնասած է։ Իր տարատին վնասուած ըլլալու մասին պահականոցին մէջ բան մը չէ ըսած։

—Պահականոցին մէջ պաշտօնեաները տարատս տեսան եւ ոստիկանութեան նա-խարարին ալ ցոյց տուի։ Բժիշկ մը ալ աչքիս ուռեցած ըլլալը տեսաւ։ Տեղեկա-գիր մը տիսի պատրաստեմ բոռ, բայց չեմ գիտեր թէ պատրաստուեց։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ.—Հարցում մը ալ ունիմ. հրազէնը ոճրագործին ձեռքէն առ-նուած ատեն, ժողովուրդն օգնութեան հասա՞ւ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Օգնութիւն եղա՞ւ։

ՆԱՍԻՀ ՊԷՅ.—Աղ չտեսայ. հրազէնը անոր ձեռքէն առնուած ատեն երեսս Մեծ-Կղզիին դարձուցեր էի։

—Զէնքը առնողները քանի՞ հոգի էին։

—Ոստիկան մը եւ զինուորական մը։

—Եթէ ոստիկանը տեսնէք կը ճանչնա՞ք։

—Չեմ ճանչնար։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Նասիհ պէյ իրեն հետ կռուելով զէնքը ձեռքէն առած ատեն վի-ճաբանութիւն եղած է։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ.—Ես հրազէն չպարպե-ցի, հրազէնի հետ գործ չունիմ։

—Բայց այսպէս կը վկայեն, ինչ կ'ըսես։

—Բան եւ. հրազէն եւն չունիմ. Ճա-վիա պէյն ալ չեմ ճանչնար,

(Նասիհ պէյ դուրս կ'ելլէ)

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Նասիհ պէյ դարձեալ թող ներս դայ, Հրազէնը թո՛ղ տերին։

Հրազէնը երբ Հաճի Մուսթաֆայի ցոյց տուեցաւ պատասխանեց. «Իմս չէ։» Բայց երբ Նասիհ պէյի ցուցուեցաւ պատասխա-նեց. «Այո՛, նոյն հրազէնն է. մեծութիւնէն, եւ ծանրութիւնէն հասկցայ»

(Շար.)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԱՐԱՒ-ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՐԱՆՍՎԱԼ.—Զօրավար Սիմբնս անցեալ Դշ. օր մեռաւ Տրնսվալի մէջ. յիսունեւվեց տարեկան էր։ Զօր. Ժու-զէպի մէկ ազդարարութիւնը խմցուց զօր. Հուայթի իր անզգալին մահը։ Անգ-լալ Ուր. օր կ'ըսուէր թէ իր վերջը ըս-ժշկուելու վրայ էր, եւ պատերազմական պաշտօնատունը փոխուցած էր խմցնել այս բանը Տիկին Սիմբնսի։ Իրիկունը Լոնդոնի մէջ այս փայլուն զինուորականին մահուան լուրը տարածուեցաւ։ Հաւանա-կան է որ իր գնդին նահանջումին լուրը մահաբեր հարուած մը տուած ըլլայ զօ-րավարին։ Բշ. օր Զօր. Եուլ Կլէնգօի բա-նակեալը Թաղաց, առատն արդէն հրա-մայած էր Տրնսվալի բնակիչներուն որ քա-ղաքէն ելլեն։ Բաղաքին բնակիչները պար-տաւորուեցան Հարաւի ճամբան բռնել եւ ամենանեղձ վիճակի մէջ Լատիմիթհ հա-սան։ Անգլիական զօրագունդը աւելի ուշ նահանջեց, հաւանօրէն իրիկնամուտին։ Տրնսվալի հարաւակողմէն դառնալով, Հէլլի-մաքարի ճամբան ձեռք առած է ու Տիւր-պան-Բրէթօրիսի երկաթուղիէն քսան քի-լոմէտր հեռու Պէյթ դացած է ու յետոյ դէպ ի հարաւ-արեւմուտք ուղղուելով Սընտ-էյ եւ Վաչեպանք դետերու հովիտներուն մէջ մտած ու Ուր. օր Լատիմիթհ հասած է։ Երեք օրուան մէջ զարհուրելի օգով մը հարիւր քիլոմէտր տեղ քալած է։ Ճամ-բան երկար ատեն անընդհատ անձրեւ մը տեղացած է։

Պր. Ժորժ Հուայթ կ'ըսէ թէ Կլէնգօի զօրաբաժնին բարոյականը սքանչելի է, բայց զինուորը յոգնած ըլլալով հանդըս-տեան պէտք ունի։ Առ այժմ յիշատակու-թեան արժանի նոր բան մը չկայ։ Պաշ-տօնական հեռագիրները Սրիթֆոնթէյնի ճակատամարտին վրայ լրացուցիչ տեղե-կութիւններ կուտան, ինչպէս արդէն հա-ղորդեց հեռագիրը, այդ ճակատամարտը մղեց Ժորժ Հուայթի եւ Օրանժի Պէտ-ներուն դէմ։

Կռիւը տեւած է ամբողջ վեց ժամ, Անգլիացիները ճակատեցուցած էին չորս հեռեւակազօրքերու դունդ, ձիաւորներու երկու զօրագունդ, —Յրդ եւ 8րդ հիւսար-ները—Նաթալի հեծեալ հետեւակներու վաշտ մը, հինգ հեծեալ մարակոց եւ մէկ ձիավարժ մարակոց։

Զօր. Հուայթ Պէտներուն ունեցած կորուստներուն վրայ բան մը չըսեր, մի-միայն կը գոհանայ յիշատակելով թէ թըշ-նամին իր դիրքերէն վտարուած է ու անդլ. բանակն իր նպատակին հասնելէն ետք Լէտիմիթհ վերադարձած է գիշերե-լու համար։ Իր քաշած պաշտօնական հե-ռագրին մէջ կ'ըսէ թէ Էլանկվակիթի ճա-կատամարտին մէջ Պէտները 100 մեռեալ եւ 300 գերի տուին։ Բան անել. լրագիր-ներու, Էլանդլվակիթի մէջ ըրածներու, զօրաց թիւն էր 1,000 թէեւ, բայց այն-չափ անմտաշէջի գիրքերու մէջ էին որ մօտենալն անդամ անհնար էր։ Անկարելի եղած է գիտնալ թէ մինչեւ հիմակ Պէտ-ներուն կորուստն թիւը ո՞րչափի հասած է, անշուշտ Անգլիացիք կը չափազանցնեն, միւս կողմէ Բրէթորիայէն հասած լուրերն ալ հակառակը կ'ըսեն։ Բայց հաւանակա-նը սա է թէ երկու կողմին կորուստներն ալ շատ են, նոյնպէս գիտելի է որ երկու հակառակորդ կողմերն ալ գերիներ բռնե-ցին իրարմէ։

Անցեալ Շբ. օր Անգլ. լրագիրները կը խոստովանէին որ 18րդ հիւսարներու դն-դէն քանի մը սպաներ Բրէթորիայի ապ-մամարդական դաշտին վրայ կեցած էին։ Կարելի է որ երկու կողմերն ալ իրենց բռնած գերիները փոխանակեն։ Անգլիա-կան գերիներն Կլէնգօի եւ Նիւ քեսլի մէջ դանուած Տանհաուզէրի բանակատը տարուեցան ուր հաստատուած է զօր. Ժու-զէպ. տասը վայրկեան ամբողջ զէնք լեցուն էին. սպաները առաջին կարգով կ'երթա-յին. երկու տպագ վիրաւորուած էին, որոնք մանաւոր խնամքներու առարկայ եղած էին։ Բռնուած գերիները Բրէթորիա իջած ժամանակնին ամենեւին թշնամական ցոյ-ցի մը չենթարկուեցան. սպաներուն խմց արուեցաւ որ եթէ չփախչելու համար պատ-ուոյ խօսք տան՝ պիտի կրնան ազատաշա-տին ամբողջ բոլորտիքը պտտիլ։ 18րդ հիւ-սարներու գլխաւոր եկած փոքրանքին մա-սին դեռ լաւ չէ տեղեակ։ Ինչպէս կը բռնէր ինքն։ Ինչպէս կը բռնէր կոր։

—Գնտակները հոս են։ Բերէ՛ք։ (Թարգ-մանին) Բժշկ. անզգեկարդէն կը հասկցուի թէ երեք գնտակներ Ճավիա պէյի եռեւէն անցեր ու մահ պատճառեր են։ Մարդասպանը ինք ըլլալու է։ Շի՛տակ թող ըսէ։

—Ես իմ գործս կը մտածէի, ո՛չ թընամութիւն ունէի եւ ո՛չ ալ զարնելու նը-պատակ։ Ո՞վ զարկաւ չեմ գիտեր։

—Զերբակալուած ատեն կը քալէ՞ր թէ կը վազէր կոր։

—Կը քալէի։

—Մէկուն հետ կռուի բռնուեր է, բէ-վոլվէրն առնելու համար իրարու փոթ-թուեր են։

—Ո՛չ, ոստիկանները բռնեցին դիս եւ ծեծեցին։

—Վկայ Նասիհ պէյը կանչեցէք։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ հարցուց.

—Անունդդ ի՞նչ է։

—Նասիհ։

—Հօրդդո՞ւ անունը։

—Ահմէտ Մուխթար բաշա։

—Տարիքդո՞ւդ։

—38 տարու։

—Ո՞ւր տեղացի է՛ք։

—Դամասկոսցի։

—Ի՞նչով կը զբաղիք։

—Պետական պաշտօնեայ եմ։

—Հիմա ո՞ւր կը բնակիք։

—Մեծ-Կղզի։

—Սմբատսանելը կը ճանչնա՞ք։ Զեզի ծառայած է։

—Զինքը Ճավիա պէյի եղբայրենէն կը ճանչնամ։

(Նասիհ պէյ երդում ընելէ ետք՝) Շը. օր Եէնի-Ճամիի նամակատունը գա-ցի, աւանդ մը ունէի տալ, եւ կամուրջ ուղղուեցայ, ճամբան Ճավիա Պէյի հան-դիպեցայ որ դիս իր կառքը հրաւիրեց։ Կառքը նստած պահուս, անգլիէն Եպար-քոսական թարգման Խայրէտտին պէյը ե-կաւ, ասկայն Ճավիա պէյ անոր ըսաւ թէ ուրիշ կառք նստի։ Կառքը ճամբայ ելաւ եւ Կղզիի նաւամատոյցին անդրեսին առջեւ կանգ առաւ։ Իջանք. Ճավիա պէյ վազելու ատիճան արագօրէն կը քալէր եւ երբ սանդրեսէն վար կ'իջնէր հրազէնի մը ձայն առի։ Շուրջս նայեցայ (մարդասպան Հաճի Մուսթաֆան ցոյց տալով) տեսայ որ այս մարդը հրազէնը կը պարպէր։ Մէկ ձեռքովս հրազէնը, իսկ միւսովը Մուսթաֆայի ձեռ-քէն բռնելով, հետը կռուի բռնուեցայ։ մարդասպանը հրազէնը ինծի ուղղեց։ Մէկ գնդակ մը ինծի նշան առած ըլլալու է, որովհետեւ տարատս այրած գոյց քիչ ետքը։ Երկու ձեռքովս հրազէնին փոթ-թուեցայ եւ բերանը վեր դարձուցի։ այս պահուս իրար քաշքշած ատեն, զէնքը ձեռքէն առի։ մարդասպանը սկսաւ վազել մէջերնիս տապ քայլ հեռաւորութիւն կար բէվէլվէրը քաշեցի, կրակ չառաւ։ միւս կողմէ կը պոռայի թէ բռնեցէք մարդաս-պանը։ Տեսայ որ ճերմակ զգեստներ հագ-նող մարդուն մէկը կը հալածէր զայն։ Ոստիկան մը եկաւ եւ ուզեց դիս բռնել։ «Ես մարդասպան չեմ» ըսի, ճերմակ հագ-նող մարդը կամուրջի վրայ դրամ առնող պաշտօնեաներէն ըլլալու է։

—Շատ լաւ, զէնքդ ինչպէս կը բռնէր կոր։

—(Վկան ցոյց տալով) սանկ։

—Ճավիա պէյին եւ ձեր մէջեւ հեռա-ւորութիւն կա՞ր։

—Կար։ Շեղենաւէն հանելու համար երկուքս ալ կը վազէինք։

—Ո՞ր քան մէջտեղ կար ձեր երկուքին մէջեւ։

—Չեմ կրնար ճշդել։

—Մարդասպանը զէնք արձակած պա-հուն, խօսք ո՞ւղղեց։

—Ո՛չ, բան մը չդուրցեց, մինչեւ որ ես հասայ վերջին գնդակը արձակած էր։

—Ճավիա պէյը կը դիմա՞ր։

—Չեմ կրնար ճշդել։

—Ճավիա պէյի նշան առա՞ւ։

—Այո՛։

—Զերբակալուած ատեն մարդասպա-նին քով չմօտեցա՞ր։

—Ոստիկաններ բռնեցին տարին զայն։ քովը չգացի։

—Արագօրէն կ'երթար.—Այո՛։

—Ի՞նչ հագուստ կը կրէր։

—Չեմ կրնար ճշդել։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ. — (Ընդհ. դատախազին) բացատրելիք կէս մը կա՞յ։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ.—Բէվոլվէրը ձեռ-քէն առնելէն ետքը Մուսթաֆա փախաւ եւ զայն մարդասպան կարծեցին։ Այդ յարձակման պահուն դեռեւն ինկեր է եւ այս պարագային ի՞նչ է եղեր բէվոլվէրը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Զեռքը մնացեր է։

—Յետոյ անոր մօտեցո՞ր է։ Ո՞ւր բրա-ներ է գոյն։

—Պահականոցին առջեւն։

—Եռեւէն կը պոռային թէ բռնեցէք։

—Եռեւէն։

ՆԱՍԻՀ.— Մարդասպանին փախած մի-ջոցին. «բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք» կը պոռայի։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Նասիհ պէյին ինկած եւ բռնուած տեղին միջեւ ո՞րքան հեռա-ւորութիւն կար։

—Չեմ կրնար ճշդել։ 15—20 արշընի չափ կար։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Բէվոլվէրն ի՞նչ եղաւ։

—Դեռին նետեցի, ոստիկաններն եւ ու-րիշներն առին զայն։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ.— Ի՞նչու համար նետեր է։

—Մարդ այդպիսի պարագաներու մէջ խելքը կը կորսնցնէ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ. — Այս յայտարարութիւնը առաջինին բառ առ բառ համաձայն կ'ե-րեւայ։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏ. — Բէվոլվէրով եռեւէն նշան առի, բայց կրակ չառաւ, կ'ըսէ, մինչ-դեռ բէվոլվէրին մէջ մէկ գնտակ մը կար։

—Ատոր վրայ ես ալ զարմացայ. կարե-լի է դլանը աւելի դարձաւ ու կրակ չառաւ։

—Ընելէ այս է ձեր վկայութիւնը։

—Այո՛։

ԱՄԲԱՍՏԱՆՆԵԱԼԻՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ. — Նասիհ պէյ կ'ըսէ թէ սանդրեսէն իջած ատեն տեսեր է որ Հաճի Մուսթաֆան ձեռքը զէնք բռնած կրակ կ'ընէ եւ հրա-զէնը առնելով ձեռքէն՝ հետը կռուի բռնուեր է, բայց մարդասպանը ո՞ւր բռներ եւ հետը կռուի բռնուեր է։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (Նասիհ պէյին) Նկարա-գրեցէ՛ք։

—Այս մարդը մեծ կամուրջին վրայ տե-սայ. դէպի պահականոցը գացած պահուն բռնած են զայն։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ. — Առաջին գնտակն արձակուելէն ետք ո՞րքան մէջտեղ անցաւ։

—Ես միայն երկու զէնքի ձայն առի։ Զէնքը արձակուած մէջտեղին լսեցի, տե-սայ։ Բէվոլվէրը բռնեցի։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.—Նասիհ պէյ կ'ըսէ թէ զէնքը դեռին նետելէն առաջ մարդասպա-նը իրեն ուղղած է զայն եւ տարատին վնասած է։ Իր տարատին վնասուած ըլլալու մասին պահականոցին մէջ բան մը չէ ըսած։

—Պահականոցին մէջ պաշտօնեաները տարատս տեսան եւ ոստիկանութեան նա-խարարին ալ ցոյց տուի։ Բժիշկ մը ալ աչքիս ուռեցած ըլլալը տեսաւ։ Տեղեկա-գիր մը տիսի պատրաստեմ բոռ, բայց չեմ գիտեր թէ պատրաստուեց։

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ.—Հարցում մը ալ ունիմ. հրազէնը ոճրագործին ձեռքէն առ-նուած ատեն, ժողովուրդն օգնութեան հասա՞ւ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Օգնութիւն եղա՞ւ։

ՆԱՍԻՀ ՊԷՅ.—Աղ չտեսայ. հրազէնը անոր ձեռքէն առնուած ատեն երեսս Մեծ-Կղզիին դարձուցեր էի։

—Զէնքը առնողները քանի՞ հոգի էին։

—Ոստիկան մը եւ զինուորական մը։

—Եթէ ոստիկանը տեսնէք կը ճանչնա՞ք։

—Չեմ ճանչնար։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.—Նասիհ պէյ իրեն հետ կռուելով զէնքը ձեռքէն առած ատեն վի-ճաբանութիւն եղած է։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ.—Ես հրազէն չպարպե-ցի, հրազէնի հետ գործ չունիմ։

—Բայց այսպէս կը վկայեն, ինչ կ'ըսես։

—Բան եւ. հրազէն եւն չունիմ. Ճա-վիա պէյն ալ չեմ ճանչնար,

(Նասիհ պէյ դուրս կ'ելլէ)

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Նասիհ պէյ դարձեալ թող ներս դայ, Հրազէնը թո՛ղ տերին։

Հրազէնը երբ Հաճի Մուսթաֆայի ցոյց տուեցաւ պատասխանեց. «Իմս չէ։» Բայց երբ Նասիհ պէյի ցուցուեցաւ պատասխա-նեց. «Այո՛, նոյն հրազէնն է. մեծութիւնէն, եւ ծանրութիւնէն հասկցայ»

(Շար.)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԱՐԱՒ-ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՐԱՆՍՎԱԼ.—Զօրավար Սիմբնս անցեալ Դշ. օր մեռաւ Տրնսվալի մէջ. յիսունեւվեց տարեկան էր։ Զօր. Ժու-զէպի մէկ ազդարարութիւնը խմցուց զօր. Հուայթի իր անզգալին մահը։ Անգ-լալ Ուր. օր կ'ըսուէր թէ իր վերջը ըս-ժշկուելու վրայ էր, եւ պատերազմական պաշտօնատունը փոխուցած էր խմցնել այս բանը Տիկին Սիմբնսի։ Իրիկունը Լոնդոնի մէջ այս փայլուն զինուորականին մահուան լուրը տարածուեցաւ։ Հաւանա-կան է որ իր գնդին նահանջումին լուրը մահաբեր հարուած մը տուած ըլլայ զօ-րավարին։ Բշ. օր Զօր. Եուլ Կլէնգօի բա-նակեալը Թաղաց, առատն արդէն հրա-մայած էր Տրնսվալի բնակիչներուն որ քա-ղաքէն ելլեն։ Բաղաքին բնակիչները պար-տաւորուեցան Հարաւի ճամբան բռնել եւ ամենանեղձ վիճակի մէջ Լատիմիթհ հա-սան։ Անգլիական զօրագունդը աւելի ուշ նահանջեց, հաւանօրէն իրիկնամուտին։ Տրնսվալի հարաւակողմէն դառնալով, Հէլլի-մաքարի ճամբան ձեռք առած է ու Տիւր-պան-Բրէթորիսի երկաթուղիէն քսան քի-լոմէտր հեռու Պէյթ դացած է ու յետոյ դէպ ի հարաւ-արեւմուտք ուղղուելով Սընտ-էյ եւ Վաչեպանք դետերու հովիտներուն մէջ մտած ու Ուր. օր Լատիմիթհ հասած է։ Երեք օրուան մէջ զարհուրելի օգով մը հարիւր քիլոմէտր տեղ քալած է։ Ճամ-բան երկար ատեն անընդհատ անձրեւ մը տեղացած է։

Պր. Ժորժ Հուայթ կ'ըսէ թէ Կլէնգօի զօրաբաժնին բարոյականը սքանչելի է, բայց զինուորը յոգնած ըլլալով հանդըս-տեան պէտք ունի։ Առ այժմ յիշատակու-թեան արժանի նոր բան մը չկայ։ Պաշ-տօնական հեռագիրները Սրիթֆոնթէյնի ճակատամարտին վրայ լրացուցիչ տեղե-կութիւններ կուտան, ինչպէս արդէն հա-ղորդեց հեռագիրը, այդ ճակատամարտը մղեց Ժորժ Հուայթի եւ Օրանժի Պէտ-ներուն դէմ։

Կռիւը տեւած է ամբողջ վեց ժամ, Անգլիացիները ճակատեցուցած էին չորս հեռեւակազօրքերու դունդ, ձիաւորներու երկու զօրագունդ, —Յրդ եւ 8րդ հիւսար-ները—Նաթալի հեծեալ հետեւակներու վաշտ մը, հինգ հեծեալ մարակոց եւ մէկ ձիավարժ մարակոց։

Զօր. Հուայթ Պէտներուն ունեցած կորուստներուն վրայ բան մը չըսեր, մի-միայն կը գոհանայ յիշատակելով թէ թըշ-նամին իր դիրքերէն վտարուած է ու անդլ. բանակն իր նպատակին հասնելէն ետք Լէտիմիթհ վերադարձած է գիշերե-լու համար։ Իր քաշած պաշտօնական հե-ռագրին մէջ կ'ըսէ թէ Էլանկվակիթի ճա-կատամարտին մէջ Պէտները 100 մեռեալ եւ 300 գերի տուին։ Բան անել. լրագիր-ներու, Էլանդլվակիթի մէջ ըրածներու, զօրաց թիւն էր 1,000 թէեւ, բայց այն-չափ անմտաշէջի գիրքերու մէջ էին որ մօտենալն անդամ անհնար էր։ Անկարելի եղած է գիտնալ թէ մինչեւ հիմակ Պէտ-ներուն կորուստն թիւը ո՞րչափի հասած է, անշուշտ Անգլիացիք կը չափազանցնեն, միւս կողմէ Բրէթորիայէն հասած լուրերն ալ հակառակը կ'ըսեն։ Բայց հաւանակա-նը սա է թէ երկու կողմին կորուստներն ալ շատ են, նոյնպէս գիտելի է որ երկու հակառակորդ կողմերն ալ գերիներ բռնե-ցին իրարմէ։

Անցեալ Շբ. օր Անգլ. լրագիրները կը խոստովանէին որ 18րդ հիւսարներու դն-դէն քանի մը սպաներ Բրէթորիայի ապ-մամարդական դաշտին վրայ կեցած էին։ Կարելի է որ երկու կողմերն ալ իրենց բռնած գերիները փոխանակեն։ Անգլիա-կան գերիներն Կլէնգօի եւ Նիւ քեսլի մէջ դանուած Տանհաուզէրի բանակատը տարուեցան ուր հաստատուած է զօր. Ժու-զէպ. տասը վայրկեան ամբողջ զէնք լեցուն էին. սպաները առաջին կարգով կ'երթա-յին. երկու տպագ վիրաւորուած էին, որոնք մանաւոր խնամքներու առարկայ եղած էին։ Բռնուած գերիները Բրէթորիա իջած ժամանակնին ամենեւին թշնամական ցոյ-ցի մը չենթարկուեցան. սպաներուն խմց արուեցաւ որ եթէ չփախչելու համար պատ-ուոյ խօսք տան՝ պիտի կրնան ազատաշա-տին ամբողջ բոլորտիքը պտտիլ։ 18րդ հիւ-սարներու գլխաւոր եկած փոքրանքին մա-սին դեռ լաւ չէ տեղեակ։ Ինչպէս կը բռնէր ինքն։ Ինչպէս կը բռնէր կոր։

—Գնտակները հոս են։ Բերէ՛ք։ (Թարգ-մանին) Բժշկ. անզգեկարդէն կը հասկցուի թէ երեք գնտակներ Ճավիա պէյի եռեւէն անցեր ու մահ պատճառեր են։ Մարդասպանը ինք ըլլալու է։ Շի՛տակ թող ըսէ։

—Ես իմ գործս կը մտածէի, ո՛չ թընամութիւն ունէի եւ ո՛չ ալ զարնելու նը-պատակ։ Ո՞վ զարկաւ չեմ գիտեր։

—Զերբակալուած ատեն կը քալէ՞ր թէ կը վազէր կոր։

—Կը քալէի։

—Մէկուն հետ կռուի բռնուեր է, բէ-վոլվէրն առնելու համար իրարու փոթ-թուեր են։

—Ո՛չ, ոստիկանները բռնեցին դիս եւ ծեծեցին։

—Վկայ Նասիհ պէյը կանչեցէք։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ հարցուց.

—Անունդդ ի՞նչ է։

—Նասիհ։

—Հօրդդո՞ւ անունը։

—Ահմէտ Մուխթար բաշա։

—Տարիքդո՞ւդ։

—38 տարու։

—Ո՞ւր տեղացի է՛ք։

—Դամասկոսցի։

—Ի՞նչով կը զբաղիք։

—Պետական պաշտօնեայ եմ։

—Հիմա ո՞ւր կը բնակիք։

—Մեծ-Կղզի։

—Սմբատսանելը կը ճանչնա՞ք։ Զեզի ծառայած է։

—Զինքը Ճավիա պէյի եղբայրենէն կը ճանչնամ։

(Նասիհ պէյ երդում ընելէ ետք՝) Շը. օր Եէնի-Ճամիի նամակատունը գա-ցի, աւանդ մը ունէի տալ, եւ կամուրջ ուղղուեցայ, ճամբան Ճավիա Պէյի հան-դիպեցայ որ դիս իր կառքը հրաւիրեց։ Կառքը նստած պահուս, անգլիէն Եպար-քոսական թարգման Խայրէտտին պէյը ե-կաւ, ասկայն Ճավիա պէյ անոր ըսաւ թէ ուրիշ կառք նստի։ Կառքը ճամբայ ելաւ եւ Կղզիի նաւամատոյցին անդրեսին առջեւ կանգ առաւ։ Իջանք. Ճավիա պէյ վազելու ատիճան արագօրէն կը քալէր եւ երբ սանդրեսէն վար կ'իջնէր հրազէնի մը ձայն առի։ Շուրջս նայեցայ (մարդասպան Հաճի Մուսթաֆան ցոյց տալով) տեսայ որ այս մարդը հրազէնը կը պարպէր։ Մէկ ձեռքովս հրազէնը, իսկ միւսովը Մուսթաֆայի ձեռ-քէն բռնելով, հետը կռուի բռնուեցայ։ մարդասպանը հրազէնը ինծի ուղղեց։ Մէկ գնդակ մը ինծի նշան առած ըլլալու է, որովհետեւ տարատս այրած գոյց քիչ ետքը։ Երկու ձեռքովս հրազէնին փոթ-թուեցայ եւ բերանը վեր դարձուցի։ այս պահուս իրար քաշքշած ատեն, զէնքը ձեռքէն առի։ մարդասպանը սկսաւ վազել մէջերնիս տապ քայլ հեռաւորութիւն կար բէվէլվէրը քաշեցի, կրակ չառաւ։ միւս կողմէ կը պոռայի թէ բռնեցէք մարդաս-պանը։ Տեսայ որ ճերմակ զգեստներ հագ-նող մարդուն մէկը կը հալածէր զայն։ Ոստիկան մը եկաւ եւ ուզեց դիս բռնել։ «Ես մարդասպան չեմ» ըսի, ճերմակ հագ-նող մարդը կամուրջի վրայ դրամ առնող պաշտօնեաներէն ըլլալու է։

—Շատ լաւ, զէնքդ ինչպէս կը բռնէր կոր։

—(Վկան ցոյց տալով) սանկ։

—Ճավիա պէյին եւ ձեր մէջեւ հեռա-ւորութիւն կա՞ր։

—Կար։ Շեղենաւէն հանելու համար երկուքս ալ կը վազէինք։

—Ո՞ր քան մէջտեղ կար ձեր երկուքին մէջեւ։

—Չեմ կրնար ճշդել։

—Մարդասպանը զէնք արձակած պա-

18 Հոկտ. 1899 Կ. Պոլիս,

Բարեպաշտակ Հայեր Պատրիարքարանի դիմած եւ քահանայ մը խնդրած էին Իրենց փափաքին համաձայն, Գատը-գեղի համակրելի քահանան Արժ. Տ. Վռամշապուհ Քիլարեան յանձն առած է երթալ եւ մնիթարել հոգեւորապէս։

Տ. Վռամշապուհ Հայրն այս Եչ. օր թերեւս կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։ Տէր հայրը գեղին Արամեան վարժարանին մէջ Կրօնքի եւ Բարոյագիտութեան դասախօսի պաշտօնն ալ կը վարէր որու կը յաջողէ Գնալը Տ. Վահան քահանան։

Տ. Վռամշապուհ քահանայ Բարիզ կ'երթայ թէեւ, բայց «Ֆրանսերէն» չի գիտեր, այս է միայն զգալի պակասն, որուն համար Տ. Վռամշապուհ առաջին անգամ փորձած էր չընդունիլ Լրեն առաջարկուած այս կարեւոր պաշտօնը։ Բայց Բարիզի աղգայիններու թախանձանքին վրայ պարտաւորած է ընդունիլ, քանի որ իրենք ամէնքն ալ գիտեն Ֆրանսերէն ու ինքն ալ կրնայ անոնց մէջ սովորիլ, եւ մանաւանդ իրենք «կողման էֆոէէզ քահանայ» միայն կը փնտռեն եւ ո՛չ թէ լեզուագէտ։

Բարիզի մէջ ո՛չ եկեղեցի կայ եւ ո՛չ մատուռ, կիրակի օրերը 2-3 ժամուան համար սենեակ մը միայն կը վարձեն ու եկեղեցական արարողութիւն կը կատարեն։ Կը գտնուին սակայն բարեսէր անձեր, ոմանք տրամադիր են եկեղեցի մը կանգնելու համար հարկ եղած ծախքն հայթայթել։ Կ'երեւայ թէ մինչեւ հիմակ պատահութիւն չեն ունեցած իրենց բարի նպատակը գործադրելու։ Կը փափաքինք որ Տ. Վռամշապուհ Հայրը յաջողի ի մօտոյ ձեռնարկել նոյն մտադրեալ շինքին հիմնարկութիւնը։

Տ. Վռամշապուհ քահ. Քիլարեան՝ Շապլն-Թարտիւարցի, ուսեալ, ժողովրդական քահանայ մըն է. վստահ ենք իր յոժարամիտ աշխատութեան վրայ եւ կը յուսանք թէ Բարիզի մէջ պատուաբեր եւ կեղեցական մը ունենալու պարծանքը պիտի ունենանք։

Բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն իրեն։

ՈՍՊ

—Հանդուցեալ Տ. Արսէն քինդ, որուն օծումը կատարեց Երուսաղէմի Պատրիարքի փոխանորդ Տ. Գէորգ Եպ. Երէցեան, տուն մը կը թողու որ իր երէց կնոջ մահուընէ ետք, Ս. Երուսաղէմի կալուած պիտի ըլլայ։

ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Բաբերդի կրթական վիճակը

Բաբերդի չորս նպաստընկալ վարժարաններու տասն եւ ութն ամսուան պատմութիւնը չատ տխուր է։ Նախորդ Առաջն. Տեղապահն անխոհեմ, կրթասէր ընթացքէն։ Այս պատճառաւ Կարնոյ Առաջն. Տեղապահ Տ. Զաւէն Ս. հայրը՝ որ ի պաշտօնէ խնամատար էր գպրոցներու, հրաժարեցաւ։ Տ. Բարգէն Ս. հայր քաղքէն անցնելու պատեհ, ստուգելով նախորդ տեղապահի գործերը գտնգատեցաւ Ամենս. Ս. Պատրիարք Հօր. թաղականութիւններն եւ ամբողջ ուսուցչական ժողովները բողոքեցին ու ժողովուրդը հանրագրեր։ Գալով հանրութեան հատած վնասն, Մայր-վարժարաններու տասն պաշտօնեաներու նախորդ թիւը, որ պիտի բարձրանար այս տարի 12ի, մնացած է ցարդ 8ով։ Ուսուցիչներն անյարմար ընտրուած են, երաժիշտ չկայ, կառավարիչ չկայ, վարժուհի չկայ, դասագիրք չկայ, գլուխներն, դասարան պակաս են, դասագրքակ չկայ, թոշակներն եւ տեղական որբանոցի պաշտօնի նուէրները վճարուելէ դադրեցան, կարգապահութիւն, վարչական մութինայ խանգարուած՝ պարզապէս կը կատարուի տերացուական դրութեամբ։ Ահա Բաբերդի Մայր-որբանոց վարժարաններու վիճակը, արդիւնք տեղապահին անկարողութեան եւ խստանկիւռութեան, զոր ցաւ ի սիրտ հաղորդելով կը փափաքինք որ Աղգ. Պատրիարքարանը դարման մը խորհի այս մասին։ Եթէ այսպէս շարունակէ, որբերու նպաստն ապարդիւն պիտի մնայ, թեղերը կրթասէր պիտի մնայ։ Վարժարաններու բարեկարգութիւնն ճարն է՝ մութիով եթէ ոչ յաջողի մը նախորդ տեղապահին, գոնէ քննիչ մը զրկել գպրոցական եւ ուրիշ գործերու կարգադրութեան ու խաղաղութեան, ներդաշնակութեան վերահաստատման համար։

Ձեր թղթակիցը
Կ. ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Մեծ. Օննիկ էֆ. Ե. Զրաֆեանի ամուսնութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի 2 Օսմ. ոսկի բարեհաճած է նուիրել Հիւանդանոցիս Մեծ. Ծէպրայիլ էֆ. Ֆրէնկեան։

—Հանդուցեալ Պօղոս էֆ. Ֆրէնկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնք եղած են Հիւանդանոցիս։

Էլիզէր տը Թօլէտօ եւ Նշան Դօսանեան 324ական. Իշուա տը Թօլէտօ 108 ղրշ.

(ԿՆԻԲ)

ՄԵՐ ԵՐԻԿԻ ԹԻՒԸ

Գրած էինք թէ Ճալիա պէյը սպանողին դատավարութիւնը մանրամասնօրէն պիտի ներկայացնենք։ Դատավարութեան մանրամասնութիւնն ուշ ատեն մեղի հասած ըլլալով հանդերձ, մեր խոստման համեմատ հրատարակեցինք երեկի թուով։ Ասոր չարունակութիւնն այսօր ու վաղը ընդարձակօրէն, մանրամասն պիտի տեսնուի՝ մեր ընթերցողները գոհացնելու նպատակաւ։ Կրնայքուն ձեռքէ գնողներէն որ երեկի թուով լրացուցիչը միասին պահանջեն առանց փոխարինութեան, եւ եթէ չեն առած, հաճին պահանջել լրագրավաճառներէն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

Ա. կարգի Մէճլիսի պատուանչան սրբուեցաւ Ռուսարքունիքի սպաներէն կոմս Շերէմէթիէֆի, Բ. կարգի Մէճլիսի՝ Տրիպոլսի, Համայի եւ Խանսի Օսմ. Խճուղիներու ընկերութեան նախագահ Ապտիւլլահ Գասէր էֆ.։ Առաջին կարգի Շէֆգատթ՝ Շերէմէթիէֆի կնոջ եւ երկրորդ կարգի Շէֆգատթ՝ իր աղջկան Ռուսիոյ կայսրուհիին պատուակալ՝ Օր. Շերէմէթիէֆի, Ոսկի շքադրամ՝ Կայս. Պալատան բժիշկներէն Տ.քթ. Միւլիւբի եւ Արծաթ շքադրամ՝ Կայս. ցամաքային ճարտարագիտական վարժարանին ուսուցիչ՝ գնդապետ Մուսթաֆա Նուրի պէյի եւ Բժշկական Վարժարանի Ս. քարտուղար Քեամիլ պէյի։

ԱՅՏՐՆԻ գեղանաշարժէն արկածեալներուն ի նպաստ մինչեւ հիմա հաւաքուած դրամներուն գումարն է 1,953,138 ղրշ.։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Ինչպէս արդէն գրած էինք Պերլինի օսմ. դեսպան Թէվֆիք բաշա անցած Շբ. օր Վիլհէլմ կայսեր ներկայացած էր։ Դեսպանը Վիլհէլմ կայսեր յանձներ է Վեհ. Սուլթանին նուիրած կարգ մը թանկագին ընծաներ։

—Բշ. օր ձեպընթացով Պերլին զբրկուեցան երկու արարական նժոյգներ զոր Վեհ. Սուլթանը նուիրած է Վիլհէլմ կայսերը։ Կայս. թիկնապահ մը նոյն կառախումբով Պերլին գնաց Վիլհէլմ կայսեր մատուցանելու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պոլսոյ գործակատար Պ. Կէչօֆի հրաժարման պատճառը կը համարուի Պուլկարիոյ նախարարական փոփոխութիւնը։ Պ. Կէչօֆ նախկին վարչապետին բարեկամն է։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դեսպան սրբ Նիքոլաս Օգոստոս նախորդ օր Բ. Դուռը երթայով արտաքին գործերու Նախարար Թէվֆիք բաշայի հետ տեսակցեցաւ։

ԲԱՐԻԶԷՆ եկած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Հելլենները Թաղաւորը Բարիզի Օսմ. դեսպան Միւնիր պէյի այցելութիւն մը տուեր է։

ԹՈՒՐԲԵԻՀԵԼԼԷՆ դաշնադրին յանձնաժողովին անդամները Հելլէն պատուիրակ Սթէֆանուի դալոյը ամբողջացած ըլլալուն, նախորդ օր Բ. Դրան մէջ արտաքին գործերու պաշտօնատունը նիստ մը ըրին։

ԻՒՂԵՐԸ.— Իզմիրի կուսակալութեան զանազան տեղերէ եկած լուրեր կը ծանուցանեն թէ այս տարուան իւղի արտադրութիւնը նախորդներէն չատ պակաս պիտի ըլլայ։ Պայանտրրի մէջ, որ յաջող տարիներու տասն 40,000 զանգար իւղ կ'արտադրուէր, այս տարի հազիւ 3000 զանգար պիտի ըլլայ։

ԳԱՎԱԼԱ, որ Մէհմէտ Ալիի, Եգիպտոսի առաջին Խէտիվին ծննդավայրն է, Բիւշտիէի վարժարան մը կար, զոր հիմնած էր մեծանուն բաշան. հիմայ այդ վարժարանը պիտի փոխակերպուի Իտատիէի Խտիվական կառավարութիւնը պիտի չարունակէ հոգալ այդ վարժարանը իր մասնաւոր ծախքով. վարժարանը պիտի դրուի Օսմ. իշխանութիւններու հսկողութեան տակ։

ԵԴԻՊՏՈՍԻ Խտիվին հօրեղբայր Բեհմիլ բաշա Արեւելեան Ճեպընթացով մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ իր քարտուղարին հետ։

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ առա նաւատորմիղին գեր-ծովակալ Վալրօնտ որ գեր-ծովակալ Սքրիտլօվի յաջորդած է Բշ. որ Օլէկ շուկնեւով մայրաքաղաքս հասաւ։

Պ. Մովական իսկոյն ռուսական դեսպանատունը երթալով Պ. Զինովիէվի այցելեց։ Իրիկուան Պ. Վալրօնտ դեսպանատան մէջ ճաշեց։

Ռուս գեր-ծովակալն այսօր Պիրէն կը մեկնի, իր նաւատորմիղին միանալու։

ԴԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ.— Պոմպայի 15 Խալամ դաղթականներ Սաղալաղալի կողմը գրկուեցան, բնակութիւն հաստատելու համար։

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Անատոլու արեւելեան երկաթուղիներու անօրէն Պ. Քիւլման ճեպընթացով մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ։

ՄԱՐՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ.— Նախորդ օր մաքսատէսները Դալաթիոյ մէջ մեկը բռնեցին որ մաքսէն գաղտնի դուրս հանուած քանի մը առարկաներ կը փախցնէր։ Այս առարկաներուն մէջ կային, մեկ երկու ղէնքեր որոնց Թուրքիա մուտքն արդիլուած էր։

ԱՆՑԵՆԱԼ տարի Իզմիրի մէջ Եսայի էֆ. Եսայեանը սպաննողներուն դատը վերջ դտաւ Եղեռնագատ առնելն առջեւ։ Սմբատանեաններէն Գուրու-Պամնայ մահուան դատապարտուեցաւ. իսկ միւսները Յովհաննէս Ճերմակեան, Հասան Զաւուշ եւ Վիրթոր, որ փախած է, մեղմացուցիչ պարագաներով դատապարտուեցան՝ առաջինը 10 եւ միւսներն ալ 8ական տարուան տաժանակիր աշխատութեան։

ԳԵՏՆԱՇԱՐԺԸ.— Ուրֆայի մէջ գետնաշարժի թեթեւ ցնցում մը զգացուեր է։

ԽԱԲԵԲԱՑ ԲԺԻՇԿԸ.—Պալի Բաշա բընակող, Ամերիկա ուսած Ֆրանսուա Պրայթ անունով խաբեբայ բժիշկ մը այս Բշ. դիշեր Մագրիգիւղ Նիքոլի անունով հիւանդի մը կողմէ կը կանչուի։ Ֆրանսուա այնպիսի զօրաւոր գեղ մը կուտայ որ կոկորդին դըպչելուն պէս հիւանդը վայրկենապէս կը մեռնի. Ֆրանսուա կծիկը կը դնէ կը փախչի։ Ոստիկանութիւնը դէպքը լսելով նոյն գիշեր կը յաջողի ձերբակալել խարեբայ, եղեռնագործ բժիշկը։ Նոյնպէս կը ձերբակալէ բժշկութիւն ուսանող Ստեփան անունով անձը որ Պարոնեան գեղարանը օրն. գեղագործ է եւ որ բժշկին գեղագիրը պատրաստած է։

ՈՂՈՂՈՒՄ.— Շքոտայի մէջ ծանր ողողումներ պատահեր են, տեղացած հեղեղման անձրեւներուն պատճառաւ։ Գիր եւ Տրէն յորդելով քանի մը թաղեր եւ դաշտեր ողողեր են։ Անագին վնաս կայ, բայց անձի կորուստ չկայ։

ՈՃԻՐ.— Թաթավլայի մէջ երկու Յոյներ կռուի բռնուելով, անոնցմէ մին ծանրապէս վիրաւորեց իր հակառակորդը։

ԱՅՏՐՆԻ ԴԵՏՆԱՇԱՐԺԷՆ արկածեալներուն համար կազմուած մասնախումբը մինչեւ հիմակ Այտրնի մէջ հաւաքած է 13,000 ոսկի եւ 50,000 է աւելի տախտակ, փլած տուներու վերաշինութեան համար։

—Պեսական Խորհրդի անդամ Ասըմ պէյ նախորդ օր Այտրն գնաց, պաշտօն ունենալով փոխադրել փլած տուներուն վերաշինութիւնը, Ճուտալիի սղոցարանը ապահով վիճակի մը մէջ դնել եւ իր հարկ տեսած միջոցները գործադրել վատնդուած խեղճ զոհերուն վիճակը բարեկարելու համար։

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ի ՌԱՆԳԱԼԹԻ

Բանկալթի եւ շրջակայքը ընակող աղգայնոց ի պիտութիւն կը ծանուցանենք թէ իրենց դիմումները նկատողութեան առնուեցան եւ Նոյեմբեր 1էն սկսեալ փոքրաճասակ աղոց համար նոր դաս մը պիտի հատատուի՝ վարժարանիս ծրագրեն դուրս։ Այս դասարանը բոլորովին բաժնուած պիտի ըլլայ վարժարանի միւս դասարաններէն։ Աշակերտները պիտի սովորին միայն Հայերեն, Գաղիերեն եւ Իրագիտութիւն։

Առաւօտները ժամը 3ին (Ը. Ե.) պիտի դան աշակերտներն եւ պիտի մեկնին ժամը 4ին։ Ամսոյ ամսավճարն է կէս Օսմանեան լիրա (54 ղրշ.)։ Այս նոր որոշման զօրութիւնը պիտի ընդունուին 7-8 տարեկան այն աշակերտներն, որոնք գպրոցամերն ներկայացան եւ չընդունուեցան։

Այս առթիւ կը ծանուցանենք միանգամայն որ բուն Վարժարանիս ուսուցչական մարմինը կազմուած է այս տարի հետեւեալ կերպով։

Հայերեն (վարդապետներ), Տաճկերեն (Կուրտիկեան եւ Թ. Պոյաճեան էֆ.), Գաղիերեն գրագիտ. (Mr. de la Jonquière), Գաղիերեն լեզու եւ թերականութիւն (Mr. D. Valery), Գաղիերեն լեզու եւ ընթերցուած (Mr. Laracine), Գաղիերեն լեզու եւ խօսակցութիւն (Mr. Dumesnil), Գաղիերեն լեզուաւ գիտութիւններ (Mr. Gros), Գաղիերեն բարգմանութիւն Հ. Դէորգ Փանջիկեան եւ Պոյաճեան), Գերմաներեն լեզու (H. Fauschitz), Գերմաներեն լեզու եւ բարգմանութիւն (Հ. Արսատկէս Տալեան եւ Հ. Գ. Մէն.), Գեղագրութիւն (Վասիլեան էֆ.), Ուրուագրութիւն (Տիրացուեան էֆ.), Զայնակ. երաժշտութիւն եւ դաշնակ (Mr. Charikiopoulo), Զուրակ (Mr. Catalani)։

Ծանօթ.—Մեր արդի 76 աշակերտաց ծնողաց բաղձանքը կատարելու համար գաղիերէն լեզուաւ միայն կրնան խօսակցիլ աշակերտներն, որուն կը հսկէ Ճերքին Գաղիացի հսկող մը թէ դասարաններու մէջ եւ թէ հանգստեան ատեն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԲԱՐԻԶ, 31 Հոկտ.

Ֆրանսական Ռանթ		100	22
Օսմ. Ռէժի	»	290	—
Օսմ. Քոնս. սէրի Դ.	Ֆր.	22	10
Բուլկլի երկաթուղի	Ֆր.	115	25
Իտալական Ռանթ	»	93	—
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	554	—
Սպանիական Արտաքին	»	63	22
Թրանսվալ		70	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆՏՈՆ, 30 Հոկտ.—Վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ նախագահ Քրիւկէր որ Զօր. Ժուպէռի գլխաւոր զօրաբաժնին հետ կը գտնուի, Լէտսմիթի որմբակոծման վրայ կը հսկէ։ Կ'ըսուի թէ Պոէրները 15,000 հոգի են։

—Հակառակ նպաստաւոր լուրերու բացակայութեան, սակարանին մէջ գիներն ամուր են։ Հանքային արժէթուղթերը կը շարունակեն բարձրանալ։

—Նաթալի անգլ. զօրագունդերու ընդհ. հրամանատար Զօր. Ուայթէն եկած պաշտօնական հեռագիր մը Լէտսմիթի կրնուի մասին կ'ըսէ թէ Պոէրները ետ մղուեցան։ Անգլիացիները հարիւր հոգի կորսնցուցած են։ Թշնամին հիմա անգլ. զօրագունդերուն ձախ կողմին վրայ կը յառաջանայ։

ԲԱՐԻԶ.—Բարձր. Ատեանի հարցաքննիչ յանձնաժողովն այսօր ամբողջական գումարում մը ունեցաւ Լիւքսէմպուրկի մէջ։ Ընդհ. դատախազ Պ. Պէնարի եղրակացութեանց համաձայն որոշեց դատ բանալ Պր. Տէրուլէդի եւ իր համախոհներուն դէմ, Նէօյէլի զօրանոցին խնդրին համար։ Հինգ հրամանագրեր ստորագրեց մէկ քանի ամբաստանեալներու մասին դատաստան տեղի չունենալու համար, եւ որոշեց Բարձր. Ատեանի առջեւ կանչել միւս յանցապարտները։ Կ'ըսուի թէ Բարձր. Ատեանը Նոյ. 10ին պիտի գումարուի։

—«Վաժանս օֆիսիէլ Ռուս» կը հաստատէ արտաքին գործերու նախարար կոմս Մուրավիէվի Ֆրանսա այցելութիւնը Ֆրանքօ-Ռուս բարեկամութիւնն ամրապնդած է։

—Մտադրութիւն կար 500 միլիոն ֆր.ի ռուսական փոխառութիւն մը մօտերս շրջաբերութեան հանել Ֆրանսայի մէջ, բայց կը հերքուի թէ կոմս Մուրավիէվ Բարիզ եկած ըլլայ այդ փոխառութեան մասին բանակցելու համար, Ռուսիոյ եղմբատական նախարար Պ. ու Վիթէ կախում ունի։

—Բարձր. Ատեանը Ժորժ Թիէպոյի ու Կիքսոն Բաժէոի մասին դատաստան տեղի չունենալու մասին Սմբատանիէ Ատեանի տուած արտօնագրերը վաւերացուց։

ՊԷՐՆ.—Ընդհ. ընտրութիւնները առանց մէջադէպի կատարուեցան։

ՍՕՖԻԱ.—Սօպրանիէն այսօր առաջին նիստն ըրաւ։ Ժողովը նախագահ ընտրեց կառավարական կուսակցութեան թիկնապահ Պ. Պաքալօֆը որ 87 քուէ չահեցաւ իսկ Պ. Բրաէֆը 74 քուէ միայն առաւ ընդդիմադիր կուսակիցներէն։

ԼՈՆՏՈՆ.—Եղմատցոյցի յանձնաժողովը, հակառակ վարչապետ Պ. Վալտէք Ռուսսօյի եւ արտաքին գործերու նախարար Պ. Տելքասէի դիտողութեանց, իր որոշման վրայ հաստատ կեցած է կղերական եղմատցոյցէն 3 միլիոն ֆր. դեղջելու եւ Վատիկանի մօտ ֆրանս. դեսպանութիւնը ջնջելու համար։

—Այսօր պալատին մէջ Օրլէանի դքսին քոյր Մարի Իզապէլի իշխանուհիին (1879, Մայիս 7ին ծնած) ամուսնութիւնը կատարուեցաւ, Շարդրի դուքսի որդին եւ իշխանուհիին քեռորդի Ժան տ'Օրլէան իշխանին հետ։

ՊԱՏԷՆ-ՊԱՏԷՆ.— Զարը եւ Զարուհին, ինչպէս նաեւ Մեծ-դուքսն ու Մեծ-դքսուհին վաղը Պատի դքսական արքունիքը պիտի այցելեն։

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ

ԲԱՐԻԶ, 31 Հոկտ.— Արդարութեան Բարձր. Ատեանը վաւերացուց յանձնաժողովին դատաստան տեղի չունենալու համար առաջարկած արտօնագրերը՝ ի նպաստ Պրայթ. Կիքսոնի, տը Մ'օնիքուռի, Բարսէվալի, Ժիրաի եւ Թիէպոյի։

—Լէտսմիթի կռուի պահուն, Պոէր հրամանին քաղքին կայարանը խորտակեց։

Անգլիացի հրամանատարին տեղեկագրին համաձայն, անգլիացիները 100 հոգի կորուստ ունին. Պոէրները չատ աւելի ծանր կորուստներ կրած են։

—Պոէր զօրագունդերը Քիմպըրլէյի առջեւ կը համախմբուին։

ՄԱՏՐԻՏ.—Սպանիական կառավարութիւնը Մրցակալ-Նահանգներու հետ կը բանակցի առեւտրական համաձայնութիւն գոյացնելու համար։

ԱՅԻՈՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կը յայտարարէ վարչութիւնս թէ նոյն տեղի «Ծաղիկ»ի գործակալ անուանուած է Արտաչէս էֆ. Հալէպլեան։

ՏՐՔ. Ս. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՅՏԱՄՆԱՐՈՒՈՅԺ
396 ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԲԵՐԱ 396
(Նանճի զարէջրատան վրայի յարկը ճիշդ Զբպուրգեանց դէմն)
Ամենասաստիկ ցաւած ակռաները մէկ անգամէն կը լեցնեն. ցաւով դիմել եւ բաժուած վերադառնալու պայմանաւ։
Նորը, ճաշակաւոր եւ դիմացկուն արհեստական ակռաներ կը պատրաստեն, յար եւ նման բնականի, դէմքի ձեւաւորութիւն, բոլ տարիքի, ծամելութիւն, եւ ազատ արտասանութիւն երաշխաւորեալ։
Թմրեցուցիչ դեղերու եւ ամենաստարեալ գործածեալ աքցաններու միջոցաւ, առանց ցաւի ատամնահանութիւն։
Ձմեռները կիրակի օրերն ալ, (մինչեւ կէս օր) ինչպէս նաեւ ամէն օր, (մինչեւ կէս գիշեր) հիւանդ կ'ընդունին։
Յ. Գ. Վերջ մը տալու համար Յաճախորդաց գանգատներուն, հրապարակաւ կ'ազդարարենք թէ ՄԵՆՔ Պոլսոյ կողմը մասնաճիւղ ՉՈՒՆԻՆՔ։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՄԱԿԱՐԱՆ ՂԱՂԱԹԻՈՅ

ԲԱՑՈՒՄ 19 Հոկտ.

Օսմ. Քոնս. սէրի Դ.	Ֆր. կ.	24 2	50
Բուլկլի երկաթուղի	Ֆր.	114	20

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմ. Քոնս. սէրի Դ.	Օ. Ո.	23	37
Ամէնէն բարձր գին	»	24	9
Ամէնէն վար գին	»	23	36
Բուլկլի երկաթուղի	Ֆր.	113	50
Ամէնէն բարձր գին	»	116	—
Ամէնէն վար գին	»	113	37
Թրամուէյ Պարտաթուղթ	Օ. Ո.	6	20
» Ժուխանս		2	—
» Բաժնեթուղթ	Ֆր.	610	—
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	Օ. Ո.	4	

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

20 Ֆրանքնոց	Ղրշ.	87	20
Անգլիական ոսկի	»	110	5
Բոլ Էմբէրիալ	»	89	10
Ֆրիմից	»	51	07
Մէճիտիէ արծաթ	»	107	10
Մէճիտիէ	»	97	10
Ռուբլի թղթադրամ	Օ. Ո.	68	20
Լոնտոն 3 ամիս		109	30
Բարիզ » »		22	91 50
Ֆիորին մանտա		10	9

«ԾԱՂԻԿ»

Կը հրատարակուի ամէն առտու կանուխ արշալոյսին եւ կը զրկուի փութոյ պնդութեամբ Մայրաքաղաքիս ամէն կողմերը։ Կը գտնուի Օրթաքէօյ, Ֆէսճի Վիչէն աղայի խանութը, Բերա, բոլոր ծխավաճառներու քով, Գում-Գարուի կայարանը, Լրագրավաճառ Գալուստ աղայի քով, Սամաթիա, Ծխավաճառ Արթին աղա Աժտահարեանի խանութը, Հասգեղ, ծխավաճառ Մանկասար աղայի խանութը, Իւսկիւտարի, Մաքրի-քէօյի ու Գատը-քէօյի լրագրավաճառներուն քով։

ԱՏԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ատանայի «Ծաղիկ»ի գործակալ ընտրած ենք Յարութիւն էֆ. Յ. Զաքմաքճեան որու պէտք է դիմեն բաժանորդ դրուիլ ուզող Պատ. Աղգայինները։

ԱՆԹՈՒԱՆ ԳԱՖՏԱՆՃԻ

ՖԱԵԱՆՍ ԵՒ ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՌԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Ղալաթիա, Եիւքսեք գալտերըմ Ն՝ 26

Յիշեալ վաճառատունը որ 53 տարիներէ ի վեր Պոլսոյ հրապարակին վրայ հաստատուած է, չափաւոր գիներով կը ծախէ ամէն տեսակ վառարաններ եւ կը կատարէ նորոգութիւններ։ Դիմող յաճախորդները ըստ ամենայնի գոհ մնալնին նախապէս կ'երաշխաւորէ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ 1900 ՏԱՐԻՈՅ

Լոյս տեսաւ Նշան. էֆ. Պէրպէրեանի տարեգիրքն օգտակար եւ ճոխ բովանդակութեամբ։ Բաց ի սովորական տարեցոյցի նիւթերէն կը պարունակէ հետաքրքրաշարժ պատմական ծանօթութիւններ, վիճակներ, դիտական, արհեստական գիտելիքներ եւն։ Կը յանձնարարուի այս օգտակար եւ պատկերազարդ հրատարակութիւնը ամէն դասակարգի անձանց հաւասարապէս։

ՄԱԼԿԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մալկարայի համար «Ծաղիկ»ի գործակալն է միշտ տեղւոյն պատուաւոր ազգայիններէն, Վահան Մանուկ էֆ. Զօլաքեան։

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՇՈՒԵՆԱՒԵՐՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ

Սկիւտարէն Կամուրջ		Կամուրջէն Սկիւտար		Սկիւտարէն Գէշկրշ.		Գէշիկբաշէն Սկիւտ.
ժ. վ.		ժ. վ.		ժ. վ.		ժ. վ.
— —		— —		— —		— —
— —		— —		— —		— —
1 —		1 50	Սկիւտ. Գզկ.	— —		— —
1 40		2 25		1 —		1 10
2 —		2 50	Սկիւտ. Գզկ.	1 30		1 40
2 35		3 25		2 15		2 30
3 —		3 50		2 50		3 —
3 35		4 40		3 50		4 —
4 —		5 30	Գէշիկբաշ	4 50		5 —
4 40		6 15	»	5 45		5 42
5 20		7 5	»	6 35		6 27
5 45	Գէշիկբաշ	7 45	»	7 15		7 17
6 35	»	8 20		8 20		7 57
7 15	»	9 —		9 35		8 30
8 —		9 40		10 —	Գապր. Գէշկ.	9 45
8 45		10 15	Սկիւտ. Գզկ.	10 45	» »	10 15
9 35		10 40	»	11 25		11 —
10 10	Գէշկ. Գապր.	11 —	»	11 50		11 35
10 30	Գուզկունճուք	11 25	»			12 10
10 55	»	11 50				
11 15	»	12 —				
12 —		— —				

AU CROISSANT D'OR
CARL MALIK

Constantinople, 46 Galata, Rue Tunnel

ՈՍԿԻ ՄԱՀԻԿ

Վերոյիշեալ վաճառատան մէջ խիստ դիւրամատչելի պայմաններով կը ծախուին յախճապակեայ եւ բիւրեղեայ առարկաներ, լամբարներ, ջահեր, արծաթաջուր ափսէներ, սկահակներ, ընտիր տեսակէ պնակներ, սրուակներ, եւ այլն։

Դիմեցէ՛ք ու գոհ պիտի մնաք։

ԿԱՐԼ ՄԱԼԻՔ

Կ. Պոլիս, 46, Ղալաթիա, Թիւնէլ փողոց

ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆ

Հաստատեալ 1850 ին

—=—

Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 168 եւ Պոլիս, Կամուրջին դլուխը, թիւ 71 դեղատուներու, ինչպէս նաեւ Պոլիս, Եէնի Ճամիի մօտ թիւ 18 դեղօրէից մթերանոցին տէր, հանրածանօթ Քիւչիւքեան էֆ., այս անդամ 27 եւ 29 թիւ երկու նոր վաճառատուն բացած է Ղալաթիա, Բարա քէօյ փողոց, ուր նոյնպէս դեղի վերաբերեալ գործեր պիտի ըլլան։ Պատ. Ցաճախորդք ամէն տեսակէտով գոհ պիտի ըլլան այս նորահաստատ դեղարաններէն, ինչպէս գոհ մնացած են Քիւչիւքեան էֆ.ի միւս դեղարաններէն։ 30—8

«ԾԱՂԻԿ»ի ՊԱՏ. ԳՈՐԾԱԿԱՑՆԵՐԷՆ կը խնդրուի որ, Վարչական գործառնութեանց դիւրութեան համար, ընդհանրապէս հաճին իմացնել Տնօրէնութեանս թէ, իրենց ներկայացուցած եւ իրենց յանձնուած Պատ. բաժանորդները քանի՞ ամսուան համար արձանագրուած են։

ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՒՇՔ ՈՐ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻՆ

Թարմ ու անարատ դեղերով ճշդիւ պատրաստուած տեսնել իրենց դեղագիրներն եւ օգտակիր միանգամայն գիներու չափաւորութիւնէն,

ԲԱՐԵՀԱՃԻՆ ԴԻՄԵԼ

«ԴԵՂԱՐԱՆ ՍՈՒԼԹԱՆԻԷ», Կէտիք-բաչա-Պաշի, թիւ 5, ուր ամէն ժամ ներկայ կը գտնուի տէր եւ անօրէն Լեւոն էֆ. Կիւմիւշեան որ անձամբ կը հսկէ դեղագիրներու պատրաստութեան։

ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԲԱՑ Է

30—25

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԾԱՂԻԿ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Ղալաթիա, Համամ-բաչա Խան

ԷՔԻԹԱՊԼ
«ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՑ»

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀԶՕՐ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԴԼՈՒԽ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐԴ 339 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐՌ.

1898ին «Էքիթապլ» իր ապահովագրեալներուն բաժնած է աւելի քան 15 ½ միլիոն ֆր. շահաբաժին, [այսինքն նոյն տարւոյ մէջ Ֆրանսական ՄԻԱՑԵԱԼ 17 ընկերութիւններու բաժնած շահերու հանդուսարին ԿՐԿՆԸ։]

Աշխարհի մէջ գտնուող ո՛չ մէկ ընկերութիւն
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ գործառնութիւն ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ պահեստի դրամ ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ շահաբաժին կը վճարէ.

Հետեւապէս
Ոչ մէկ ընկերութիւն
Կրնայ աւելի ԱԺԱՆ եւ աւելի ՇԱՀԱՒԷՏ ընծայել կեանքի ապահովագրութիւնն որքան ԷՔԻԹԱՊԼ։

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար
ԳԱՌՆԻԿ ԱՄՏՈՒԱՆԱՏՈՒՐ
Կ. Պոլիս, Պահճէ-Գափու, Անանիատի Խան թիւ 20, 21 եւ 22
Ընկերութեան դրամատունը
Լոնտոն, ՍՆԳԼԻՈՑ ՊԱՆԿԱ
Բարիզ, ՓՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

ՀԱՄՊՈՒՐԿ ԵՒ ՄԻԻՆԻԽ
ՄԻԱՑԵԱԼ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

դրամագլուխ	*Ֆրանք*	27,000,000
պահեստի դրամ	„	52,002,500
տարեկան հասոյթ	„	70,339,912

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔս ՓՈԽԱՐԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ, բնակութիւններ եւ ասոնց մէջ գտնուած վաճառքներ եւ կարասիներ խիստ չափաւոր սակագիներով։

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ, ԳԱՌՆԻԿ ԱՄՏՈՒԱՆԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Պահճէ—Գափու Անանիտիս Խան։ 20, 21, 22,

«ԾԱՂԻԿ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԳԱՌԱԳԱՆՑ ԿԵԱՆՔԷ

—=—

ԾԱՌԻ ԱՂՋԻԿԸ

Գ

ՅԱՋՏՆՈՒԹԻՒՆ

Հարթը կ'երգէր.

Օրօր ըսեմ քընանա, վինծնա ու վինծ մը լինիս, աղբարս տարով ն'անցաւ, աղբար խուրպան արեւուդ, խօսքուկ մ'ունիմ ըսելու։ Քառասը կոթով կշտանա, բաղմանա քաղաք մը լինիս, օ՛ր օ՛ր . . . պող ձիով ու չատ սալթանթով։ Զայն էրա ձիուդ որ կայնի, որ բանա իմ Գին ն'ալ ժան, կ'երթամ կ'ըլլամ՝ չիմ ժան։ Օ՛ր օ՛ր։

Բաղաքացիները կը ճանչային Վարդուկի ընտանիքը եւ երբ անոնց աղջկան դալը լսեցին, խմբովին դիմեցին անոր դրան առջեւ, ուր հանդիսա կ'առնէր ասնիկայ։

Շատեր վազած էին արդէն Մ. Գէղը, Պ աղայի տունը։ Մ. գեղացիները ամէն սեռէ ու հասակէ՝ գիմեցին այն ճամբուն ուրկէ պիտի գայն Վարդուկն ու իր ընկերները։ Կարելի չէ նկարագրել այն բուռն յուզմունքի տեսարանը որ տեղի ունեցաւ Վարդուկի եւ մօրը միջեւ։ Մայրը իր անհուն սիրովն ու կարօտովը խանդաղատանքով կը սեղմէր աղջիկն իր կուրծքին վրայ եւ արտասուէ կերպով կը գովէր զայն ու ներկաները անոր խրատանչիւր յանդգնչէտին, բիկ բիկ դուռումներով կը մատնակցէին։

Վարդիկի մայրը իր զովասանքի սառն կ'ըսէր.

Երկու թուխ աղուոր աղջիկ, մարչապով ջուրը կ'երթային, երկու բայլման կըլրեմ, ձի հեծած սէյրի կ'ելլային։

Տղան.—Քուրա՛կ, մօրկանդը հոգուն, մարչապով ջուլ մը տուր խըմեմ։

Աղջիկ.—Ազբար, խուրպան արեւուդ, ծոցկանդը խնծոր մը տուր ուսակուս։

Տղան.—Քուրա՛կ, տալերդս ցած ու բարտա եղեր, խնծորդս խակ ու ժառ եղեր։

Աղջիկ.—Երկինքը ամպ ու գամպ ա եղեր, իմ ջուրնը տաք ու պաղ ա՛ եղեր։

Տղան.—Ես ալ ու գամ կու մանիմ սեղիմ իս մար չա բերեր։

Իրիկուն էր։ Մ... գեղացիները իրենց տանը դուռ ու տանիքը նստած, Վարդուկի նկատմամբ կարծիքներ կը փոխանակէին։ Իսկ Ամմօ, անօթութեանը բնաւ կարեւորութիւն չտալով, խոր քունի մէջ ընկղմած կը խորդար։

Դիշերը մեսանդիկ տուներովը վառած էր բոլոր դատնութիւնները։ Հետեւեալ առաւօտ ամէն մարդ Պ. Աղայի աղջկան յայտնութիւնն համար ուրախ զուարթ էր։ Ամմօ պիտի մեկնէր, բայց լեզուին տակ բան մը կար։

Առիթ կը մնար ան օրիորդ Վարդուկի հետ Սարգօն նշանելու։ Առանկ պարագայի մը մէջ առանկ առաջարկ մը ընել անպարմար կը նկատէր, չատացաւ միայն սա խօսքերն ըսելու։

—Այս աղջիկը ինչպէս ձերը, այնպէս ալ իմ ձագուկս է, հետեւապէս կը պարտաւորցնեմ զձեզ որ Վարդիկը նշանելու տանիմ, գիս ալ պատուել չմոռնաք։

Պ. աղա, որ միշտ լուրջ դէմք մը կը կրէր, ժպտալին ակնարկ մը նետեց տիկնոջը վրայ։ Կարծես ըսել կ'ուզէր թէ ա՛լ ժամանակ էր խոսոտանիլ, ամուսնական խնդիրը կարգադրուած էր։ Կինն որ իր ամուսնոյն ձեւերուն վարժ էր, սկսաւ առջի իրիկուան անցած դարձածները մէկիկ մէկիկ պատմել։ Ամմօ չատ գոհ մնաց իր փափաքն իրագործուած տեսնելուն ու Բարիզական քաղաքավարութեամբ գլխարկը վերցուց, իւրաքանչիւրին ձեռքը սեղմեց ու «գոն մէռսի, տամէօ» ըսելով մեկնեցաւ։

Ե

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթներ ամիսներու յաջորդած էին. «Ծառի աղջկան» ամերեւութանալու պատճառէն հետաքրքրուողները մոռցած էին այլ եւս այս խնդիրը յուզել։ Սարգօ Հաւէջ պանդխտութեան գացած էր. հօրը խանութին մէջ ժամապարծութեամբ կ'ընդբաղէր։ Ա՛լ խանութ մը մինակ կառավարելու կարողութեան հասած էր։ Վարդավառի երկրորդ օրուան գիշերը, խստորոգայ ձորի մէջ, ծառի մը վրայ՝ լուսնոյ շողերուն տակ, Վարդուկի ձիւնասիրայլ իրանը սեռնող աչքերը չէին կրնար հեռացընել անոր նշուշաղարդ պատկերը։ Գիշերցորեկ կ'երեւակայէր Յարգօ Վարդուկի նուրբ մորմիներ։ Պ. աղայի փեսայանալու գաղափարը պարտաւորցուցած էր զինքը նախկին ստահակ կեանքը թողուլ։ Բաղդիսանալով մանաւանդ որ խանարտ դասակարգի պատկանող երիտասարդներ, կրնային բարձր դասակարգի աղջկան մը հետ ամուսնանալ իրենց դոյութեամբ, ամէն ճիգ կը թափէր յաջողիմելու համար։

Հալէպ քաղքի ոսկերչութեան արհեստը մեծ մասամբ Հայերու ձեռքն է։ Որոնք, ընդհանրապէս, Արարկերի ու Ակնոյ Մալկերա, Սաղմկայ եւ Անջրդի գեղացիներէն են։ Սարգօ ծանօթ ոսկերչի մը չմնաց առած էր արդէն զոյգ մը օղ ու մատնի մը։

Կիրակի օր մը, իր մէկ ընկերին հետ, Հրեայ տեղանաւորի մը դնաց, երեք հատ ոսկի (Մահմէտիէ) գնեց, մէկ իւսկիւտար լաջակ, եւ մէկ մեռաքեայ թաշկինակ առաւ ոսկիները ու օղերը անոր մէջ դրաւ, իսկ մատնին լաջակին մէկ ծոցէն կապեց, խնամով ծալեց, ծրարիկ մը չմնաց եւ իր մօրը նամակ մը գրեց՝ որով Վարդիկը ամուսնութեան կը խնդրէր։

Նամակը առնելուն պէս, մայրը նշաններուն հետ ուղղակի Ամմօին տարաւ զայն։ Ամմօն կարդալէ ետք «սօ՛ն, միւսիւ» ըսելով, տէր Նշանը կանչել տուաւ, խնդիրը բացատրեց, հետեւեալ օրը միասին Մ. գեղը մեկնեցան։ Պ. աղայի հետ բանակցութեան մտած՝ աղջկան ձեռքը կը խնդրէին։ Ամմօ իրաւունք ունեցողի մը պէս կը խօսէր։ Պ. աղա խուսափողական պատասխաններ կուտար եւ ամսոյթի հանկցնել կը ճգնէր թէ չի կրնար ինք անչափ մէկու մը հետ խնամութիւն հաստատել։ Ամմօ կը սղղէր, տէր Նշան կը փաստէր, բայց Պ. աղա միշտ անողոք կը մնար։

Դրացի Բ. աղան որ սովորութիւն ունէր գեղ այցելող հիւրերն ինք անձամբ ընդունել ու անոնց ընկերանալ, լսած էր Մամատն քահանայէն եւ Ամմօէն գալուստը։

(Շարունակելի)